

К.е.н. Андреева Г.І.

доцент кафедри бухгалтерського обліку і аудиту

Державного вищого навчального закладу

«Українська академія банківської справи

Національного банку України», Україна, м. Суми

РОЛЬ АНАЛІЗУ ПОТОЧНОЇ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTІ ПРИ ОЦІНЦІ ОБҐРУНТОВАНOSTІ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ

Постановка проблеми. На сьогодні одним з найбільш складних і суперечливих питань вітчизняного обліку є не тільки облік, а й аналіз дебіторської заборгованості, що пов'язано з існуванням проблеми неплатежів. В цих умовах господарювання наявність у підприємства значних розмірів дебіторської заборгованості – відволікання з діяльності підприємства оборотних засобів або сум, які необхідно отримати підприємству від покупців і замовників – знижує ліквідність його активів, негативно впливає на платоспроможність. Дебіторська заборгованість - сума заборгованості дебіторів підприємству на певну дату та яка визнається активом, якщо існує ймовірність отримання підприємством майбутніх економічних вигод та може бути достовірно визначена її сума [12]. Саме поняття дебіторської заборгованості являється дуже важливим не тільки для визначення фінансового стану підприємства, стану джерел фінансування поточних і капітальних витрат, а також для оцінки обґрунтованості управлінських рішень що приймаються.

Постановка завдання. Визначення ролі належної організації аналізу поточної дебіторської заборгованості від якої, в свою чергу, залежить ефективність управління її розмірами, термінами і посилення контролю за своєчасним здійсненням розрахунків є досить актуальним питанням.

Виклад основного матеріалу. На ефективність діяльності вітчизняних підприємств значною мірою впливають створена організаційна структура,

якість підготовки облікової інформації, професійний рівень фахівців, належна оцінка отриманих даних, які обумовлюють прийняття управлінських рішень. Фахівець з аналітичної роботи під час ведення обліку, здійснення податкових розрахунків і проведення аналізу фінансово-господарської діяльності підприємства має орієнтуватися у методологічних розбіжностях різних законодавчих баз, які регулюють дві економіко – правові системи: обліково – аналітичну та податкову [4, с.25].

Отже, організація аналізу поточної дебіторської заборгованості на підприємстві має важливе значення, оскільки сприяє упорядкуванню інформації, прозорості та достовірності даних із розрахункових операцій за борговими правами (з дебіторами). Керівнику підприємства, з метою отримання повної та оперативної інформації щодо різних видів дебіторської заборгованості, які складають значну частку в структурі оборотних коштів, доцільно забезпечити організацію цієї ділянки аналізу із залученням відповідних фахівців.

Невід’ємною складовою в організації управління поточною дебіторською заборгованістю є її аналіз. Для аналізу дебіторської заборгованості використовують дані бухгалтерського та аналітичного обліку. Основним завданням аналізу є вивчення і оцінка:

- • складу та структури дебіторської заборгованості;
- • частки дебіторської заборгованості в сумі поточних активів;
- • її реальності (правдивості);
- • правильності оформлення дебіторської заборгованості;
- • показників якості та ліквідності цієї заборгованості;
- • впливу дебіторської заборгованості на фінансові результати діяльності підприємства;
- • пошуку шляхів прискорення оборотності дебіторської заборгованості;
- • ефективності вкладених в неї фінансових ресурсів.

Визначимо основні етапи аналізу дебіторської заборгованості. На першому етапі аналізу оцінюється рівень поточної дебіторської заборгованості

підприємства і його динаміку. Перш за все визначають, які зміни відбулися в складі та структурі дебіторської заборгованості на кінець звітного періоду порівняно з базисним, а також у питомій вазі дебіторської заборгованості щодо загальної суми поточних активів. Доцільно визначити темпи зростання дебіторської заборгованості та порівняти її з минулими періодами [10, с.141-146].

На другому етапі аналізу визначається середній період інкасації поточної дебіторської заборгованості та кількість її обертів за період, що аналізується. Ці показники характеризують швидкість, з якою заборгованість перетворюється в кошти, тобто ліквідність і оборотність сум в розрахунках з дебіторами. При визначенні показників оборотності до уваги беруться лише ті суми по дебіторах – покупцях (замовниках), що мають пряме відношення до обсягів реалізації продукції (виконання робіт, надання послуг).

Швидкість обороту характеризується коефіцієнтом оборотності дебіторської заборгованості. Він показує, скільки разів заборгованість утворюється і надходить підприємству за період, що аналізується, або скільки разів протягом аналізованого періоду обсяги надходження від реалізації можуть вмістити в собі середній залишок боргових прав. Даний показник визначає ефективність кредитного контролю з боку підприємства.

Середній період інкасації поточної дебіторської заборгованості характеризує її роль у фактичній тривалості фінансового і загального операційного циклу підприємства. Він характеризує тривалість періоду погашення дебіторської заборгованості, є середньою кількістю днів перебування коштів у дебіторській заборгованості.

Фактичну тривалість обороту поточної дебіторської заборгованості, або термін інкасування, можна порівняти із середньо галузевими показниками та з періодом оборотності, передбаченими умовами договорів. Таке порівняння дає можливість оцінити ступінь своєчасності платежів покупцями.

Крім середнього періоду інкасації, методологія аналізу поточної дебіторської заборгованості передбачає можливість визначення коефіцієнтів інкасації, які виражають відсоток очікуваних грошових надходжень від

продажів у відповідному інтервалі часу від моменту реалізації. Визначити значення коефіцієнтів інкасації можна на основі аналізу грошових надходжень (погашення дебіторської заборгованості) минулих періодів, що передбачає використання даних бухгалтерського обліку, які не наводяться у фінансовій звітності підприємств.

Також важливо дати оцінку якості поточної дебіторської заборгованості. Під якістю поточної дебіторської заборгованості слід розуміти вірогідність одержання цієї заборгованості в повній сумі. Показниками цієї ймовірності є розподіл заборгованості за терміном утворення, а також рівень простроченої і сумнівної заборгованості в загальній сумі. Якість поточної дебіторської заборгованості визначає її оборотність: чим краще якість дебіторської заборгованості, тим вище її ліквідність і ефективніше використання оборотних активів підприємства.

Третій етап аналізу оцінює склад поточної дебіторської заборгованості підприємства за окремими її «віковими групами», тобто за відповідними періодами її інкасації. Наявність такої інформації за тривалий період інкасації надасть можливість виявити як загальні тенденції розрахункової дисципліни, так і конкретних покупців, які найчастіше потрапляють у число ненадійних платників.

На четвертому етапі аналізу докладно розглядається склад простроченої дебіторської заборгованості, визначається сумнівна та безнадійна заборгованість за допомогою розрахунку таких показників:

- • коефіцієнт простроченої дебіторської заборгованості;
- • середній «вік» простроченої (сумнівної, безнадійної) дебіторської заборгованості.

На п'ятому етапі аналізу визначається ефект, отриманий від інвестування засобів в дебіторську заборгованість. З цією метою порівнюють суму додаткового прибутку, отриманого від збільшення об'єму реалізації продукції за рахунок наданого кредиту, із сумою додаткових витрат з оформлення кредиту та інкасації боргу, а також прямих фінансових втрат від безповоротного боргу покупців.

Слід зауважити, що в наш час організація аналізу дебіторської заборгованості має важливе значення, оскільки дозволяє своєчасно виявити проблемні ситуації у відносинах з контрагентами, своєчасно провести коригування та забезпечити стабільну інкасацію дебіторської заборгованості підприємства і, крім того, сприятиме покращенню власної платоспроможності підприємства.

Важливо також зазначити, що розмір поточної дебіторської заборгованості визначається багатьма факторами, які поділяються на зовнішні та внутрішні.

До зовнішніх факторів належать:

- • стан розрахунків в країні;
- • рівень інфляції;
- • вид продукції;
- • обсяг ринку та рівень його насиченості.

До внутрішніх факторів можна віднести:

- • кредитну політику підприємства;
- • професіоналізм фінансового менеджера, який займається управлінням дебіторською заборгованістю;
- • види розрахунків;
- • стан контролю за дебіторською заборгованістю.

На нашу думку, зовнішні фактори практично не залежать від виду діяльності підприємства та обмежити їх вплив досить складно. Внутрішні фактори залежать від того, наскільки фінансовий менеджер володіє навичками управління дебіторською заборгованістю.

Висновки. Недотримання договірної і розрахункової дисципліни, несвоєчасне висування претензій щодо боргів, які виникають, призводять до значного зростання не виправданої дебіторської заборгованості, а отже, до нестабільності фінансового стану підприємства. Правильно організований і своєчасний аналіз поточної дебіторської заборгованості на підприємстві, у тому числі й прогнозування її стану, надасть змогу приймати ефективні рішення щодо управління поточною дебіторською заборгованістю, обирати стратегію

кредитної політики підприємства, оцінка позитивних і негативних результатів якої повинна бути складовою частиною управління дебіторською заборгованістю.

Зазначимо, що в господарській практиці вітчизняних підприємств необхідно регулярно здійснювати моніторинг дебіторської заборгованості з використанням показників обертання та строку обороту, який охоплює облік, аналіз і контроль за рівнем дебіторської заборгованості, її обертанням і строками погашення.

Література:

1. 1. Акіншина О.В., Плотніченко І.Б. Модель внутрішнього обліку розрахунків з дебіторами і кредиторами/ О.В. Акіншина., І.Б.Плотніченко // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». – 2007. № – 56. – С. 3-8.
2. 2. Басюк Т.П. Реструктуризація дебіторської заборгованості підприємства: визначення, оцінка, облік/ Т.П. Басюк // Бухгалтерія. Право. Податки. Консультація. – 2005. – № 22. – С.57-63.
3. 3. Білик М.Д. Управління дебіторською заборгованістю підприємств /М.Д. Білик // Фінанси України (укр.). – 2006. – № 12. – С. 24-37.
4. 4. Білик М.Д. Як бухгалтер управляє дебіторською заборгованістю підприємства?/ М.Д. Білик // Главбух. – 2006. – № 12. – С. 24-36.
5. 5. Бондаренко О.С. Методика управління портфелем дебіторської заборгованості/ О.С.Бондаренко // Актуальні проблеми економіки. – 2006. – № 4. – С. 17-22.
6. 6. Бочарников А., Леонов Я. Управление дебиторской задолженностью в условиях неплатежей / А. Бочарников., Я. Леонов // Бизнес-информ. – 2005. – № 23-24. – С. 91-95.
7. 7. Маслов С. І. Управління дебіторською заборгованістю та її прогнозування/ С. І. Маслов // Фінанси України. – 2008. – № 2. – 98 с.
8. 8. Матицина Н. Фінансова політика підприємства як інструмент управління дебіторською заборгованістю/ Н.Матицина // Бухгалтерський облік та аудит. – 2007. – № 7. – С. 25-28.

9. 9. Нашкерська Г. Облік сумнівної та безнадійної дебіторської заборгованості / Г.Нашкерська // Бухгалтерський облік та аудит. – 2007. - № 27. – С. 27-32.
- 10.10. Ніколаєнко В. Деякі аспекти аналізу дебіторської заборгованості суб'єктів господарювання / В.Ніколаєнко // Підприємництво, господарство і право (укр.). – 2007. – № 7. – С. 141-146.
- 11.11. Тимощук І. Проблеми розрахунків між підприємствами України/ І.Тимощук // Дебет – кредит. – 2008. – № 9. – с. 49-52, – № 10. – С. 48-50.
- 12.12. Дебіторська заборгованість: П(С)БО 10, затверджене наказом Міністерства фінансів України від 08.10.99 р. № 237, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 25.10.99 р. № 725/4018, зі змінами та доповненнями // www.rada.gov.ua.